

Gałamon, Tadeusz

Józef Kalasanty Mętlewicz (1808-1858)

Notatki Płockie 43/4-177, 33-34

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JÓZEF KALASANTY MĘTLEWICZ /1808-1858/

Ksiądz kanonik mgr Józef Kalasanty /imię chrzestne - Józef¹/ Mętlewicz, proboszcz i dziekan łęczycki, kaznodzieja, redaktor i historyk Kościoła, urodził się 21 stycznia 1808 r. w Radziejowie /woj. włocławskie/, s. Jana i Tekli z Tabaczyńskich².

Nauki początkowe pobierał w Szkole Podwydziałowej w Radziejowie, a następnie, w latach 1820-1825 w Szkole Wydziałowej we Włocławku prowadzonej przez Pijarów /Ordo Clericorum Regularium Puperum Matris Dei Scholarium Piarum - Zakon Kleryków Regularnych Matki Bożej od Szkół Pobożnych; zał. 1597 r. w Rzymie przez św. Józefa Kalasantego; 400-lecie założenia obchodzone uroczystie w Polsce/. Następnie 18 września 1825 r. wstąpił do Zakonu Pijarów i odbył nowicjat w Łukowie, a 10 października 1826 r. złożył profesję zakonną. Powołany do Kolegium Pijarów przy ul. Długiej w Warszawie, uczęszczał jednocześnie na Wydział Filologiczny Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego.

W 1829 r. Józef Mętlewicz otrzymał tytuł magistra /porównywalny z dzisiejszym stopniem naukowym doktora/ nauk i sztuk pięknych z wynikiem celującym³. Następnie został nauczycielem w Konwiktach /Kolegium/ Pijarów w Warszawie-Zoliborzu, gdzie uczył literatury oraz języków: polskiego, łacińskiego i greckiego, a także historii i geografii, w latach 1829-1833, tj. do zamknięcia Konwiktu.

21 kwietnia 1829 r. będąc już nauczycielem, mgr Józef Mętlewicz otrzymał święcenia kapłańskie. Wydaje się, iż w tym samym czasie, a może nawet wcześniej, w trakcie ślubów zakonnych, przybrał drugie imię Kalasanty. W 1833 r., po rozwiązaniu szkół pijarskich, ks. mgr Józef Kalasanty Mętlewicz przyjął obowiązki domowego nauczyciela w majątku Karnkowskich w Płocku⁴ /w którym wychowali się dwaj biskupi, w tym arcybiskup Stanisław Karnkowski - prymas Polski/.

W 1835 r. został pomocnikiem /asystentem/ ks. Wierzbowskiego jako nauczyciela religii, w Gimnazjum Wojewódzkiem Warszawskim. Równocześnie, przez jakiś czas, zajmował się redakcją "Gazety Porannej" w Warszawie wspólnie z Hipolitem Skimborowiczem. Wkrótce został etatowym nauczycielem religii i na tym stanowisku dotrwał do 1845 r. Jeszcze w 1838 r. otrzymał administrację parafii Dobrzyków k. Płocka i uzyskał sekularyzację, a w 1840 r. został instytuowany na proboszcza w tejże parafii.

W 1842 r. został mianowany kanonikiem honorowym kaliskim, a w 1844 r. - nauczycielem religii w Szkole Rzemieślniczo-Niedzielnej. W 1846 r. został uwolniony od służby rządowej nauczycielskiej i otrzymał probostwo łęczyckie i wkrótce został mianowany dziekanem dekanatu łęczyckiego oraz nauczycielem religii w miejscowej Szkole Powiatowej.

Należy wyjaśnić, że stanowisko proboszcza tak w Dobrzykowie, jak i Łęczycy, to były głównie dochody

proboszcza, który mieszkał w Warszawie, a obowiązki proboszcza wykonywali zapewne wikariusze. Do dochodów na przykład proboszcza w Łęczycy należał m.in. folwark Wichrów o powierzchni ok. 370 ha /ok. 22 włóki/, oparty na darmowej pracy pańszczyźnianych chłopów.

Wolne chwile poświęcał literaturze i badaniom historycznym, które publikował w czasopismach warszawskich, głównie w "Pamiętniku Religijno-Moralnym". Opracował m.in. historię synodów tumskich /łęczyckich⁵/, ale nie zdążył doprowadzić ich do końca.

W 1856 r. ks. kan. mgr Józef Kalasanty Mętlewicz został mianowany adiunktem Akademii Duchownej w Warszawie i wykładowcą patrologii i homiletyki, miał otrzymać katedrę po ks. prof. Szelewskim, odchodzącym na emeryturę. Tegoż roku otrzymał order św. Stanisława III klasy, a w 1857 r. kanonię kaźnodziejską w Kapitulie Metropolitalnej Warszawskiej. Zajęcia dydaktyczne i inne obowiązkowe i redagowanie "Pamiętnika Religijno-Moralnego" w Warszawie pogorszyły stan jego zdrowia, a chorował na astmę; prawdopodobnie i na niewydolność krążenia.

Od początku 1858 r., ks. Mętlewicz nie opuszczał już swojego mieszkania w Warszawie. W lipcu tegoż roku, wyjechał do Łęczycy, zamierzając stamtąd udać się na kurację do Ciechocinka, ale dalsze pogorszenie stanu zdrowia już na to nie pozwoliło.

Zmarł 20 września 1858 r. i został pochowany na cmentarzu rzymsko-katolickim w Łęczycy, a grobowiec jego zachował się w dobrym stanie do dnia dzisiejszego.

Uwagi końcowe

Ks. kan. mgr Józef Kalasanty Mętlewicz był człowiekiem wszechstronnie wykształconym, wybitnie zdolnym, bardzo wytrawnym pedagogiem i znakomitym redaktorem. W młodości pisywał nawet poezje i powieści, a potem poświęcił się homiletyce i kościelnym studiom historycznym. Zasłynął jako znakomity kaznodzieja, w szczególności odznaczał się jasnością wywodu i nader miłym melodyjnym głosem. Obdarzony niepospolitym talentem, miał jednak zbyt rozległe zainteresowania. "Rozmieniał się na drobne". Wydaje się, że otrzymał od Pana 5 talentów, ale conajmniej 2 talenty zakopał w ziemi. Nadmiar zajęć dydaktycznych, redakcyjnych nie pozwoliły Mu, przy rozległości zainteresowań, na koncentrację, a słabe zdrowie przeszkodziło w uzyskaniu nominacji na biskupa, czy profesora Akademii Duchownej w Warszawie, czy Sankt-Petersburgu.

Ważniejsze publikacje ks. Jana Kalasantego Mętlewicza:

1. "Pamiętnik Religijno-Moralny" m.in. O Synodach Łęczyckich /Tumskich/: t. 16, s. 393; t. 22, s. 249-254 t. 24, s. 329-339; t. 26, s. 385; t. 28: s. 57 ; t. 29 s.

489; t. 31, s. 381 -385 /nie doprowadzone do końca gdyż w Archikolegiacie Tumskiej, odbyło się 21 Synodów: pierwszy w 1180 r., a ostatni w 1547 r./.

2. Kazania i mowy pogrzebowe. 2 tomy, Warszawa 1846.

3. Kazania na wszystkie w roku niedziele, święta i przygodne. 4 tomy, Petersburg 1853.

4. Książka do nabożeństwa dla dzieci. Warszawa 1841, 1864, 1871 nakładem Merzbacha; 1843 nakładem Orgelbranda.

5. Głos duszy, zbiór nabożeństwa katolickiego. Warszawa 1846, Wilno 1852, 1861, 1864; wydanie nowe, powiększone /przez Mszczerską/ Naumberg, Wilno 1868.

6. Godzina adoracji, nabożeństwo dla arcybractwa

nieustającej adoracji. Warszawa 1847.

7. Horacyusz i Kuracyusz, krotchwila [w:] Dziecię zabłąkane. Warszawa 1835.

8. O relikwiach św. Feliksa, sprowadzonych z Rzymu do koś. paraf. w Ciechanowie r. 1840 d. 20 wrz., za staraniem J.W. hr. Winc/entego/ Krasieńskiego. Warszawa 1845.

9. Wiadomości o bpach Kruświckich. Warszawa 1845.

10. O biskupach Kujawskich /b.m. i r. odfitka z "Pamiętnika Religijno-Moralnego" t. 5.

11. Wiersz ofiarowany J.W. Wal. Tomaszewskiemu 14 lut/ego/ 1845. Życiorys ks. /prof./ Szelewskiego [w:] "Pamiętniku Religijno-Moralnym" z 1858 r., 2, s. 554; Estreicher, Bibliogr. pol. 19, w. III, s. 101.

PRZYPISY

¹ Metryka chrztu par. Radziejów, rok 1808, poz. 5.

² Metryka zgonu par. Łęczyca, rok 1858, poz. 171.

³ Encyklopedia Kościelna t. 14, s. 265-266. Warszawa 1881. Wyd. ks. Michał Nowodworski.

⁴ Encyklopedia Powszechna t. 18, s. 446, Warszawa 1864. Nakład, druk i własność S. Orgelbranda.

⁵ Jan Mętlewicz /opr. Zygmunt Zieliński/, [w:] "PSB" t. XX, 1975, s. 512.